

TƏBİƏTƏ VƏ İNSANA, DƏRD İÇİNDƏ BOĞULAN DÜNYAYA MƏHƏBBƏTLƏ

Kəzənşor KAZIMOV,
professor,
Məməkdar elm xadimi

Şer boşar badı tofoşkürünün incisidir, fəlsəfadır, adəbçiyatdır, estetik zövə və torbiya vəsitsidir, insan qolbinin istekləridir, qolb döyüntüləridir, insanın töböt və comityotdan gözlədikləridir, xəyal etdikləri, arzuladıqlarıdır, real hayatı, gələcəkdir, keçmişdir, insanın bəri şimşək kimi cəxib yox olan qısa həyatı orzindo düşündürükünlərin timsalıdır, insanın həyatı, dırılıq, monavət, insan yaşaqtonu baxışıdır, zövə mənbəyidir, insana ölümüşük verən ecəzar vəsitsidir, tarixdən gələn səlsəldər, gələcəyə yol açan ümidi, dırılıq, voton sevgisi, valideyn mövzuları, övlad sevmi, comityotda xeyrxaqliq dütgənləridir, azadlıq nəğməsidir, kələliyə, yaltaqlığa, yaltənəfər, yaramazlıq hallarına, haqsızlığa, zülmə, ədalətsizliyə nitrof və usyandır, insanın olduguñu oks edirən gərcəklilik, düşməna qolubuñu himmdir, həqiqi şer olumsuzluk iksirdir.

Həqiqi şer oddur, alvdır, yaradıcısına da, eoxusunu da daxilində yandırır. Qohroman qalib goldikdə insan mənəvi rahatlıq tapır. Məhəbbətdən danışmışda insanı gəncəliyə qaytarır. Valideyn sevgisindən danışında gəncəliyə torbiya edir, yaşı nəslə insan taleyi, yaşıysı, mübarizo və oğlun baroñ düşüncələri daldır, məhkəm və həqiqi şəxsiyyətdən danışında insanı mənəvi cohdəndə yüksəldir, yaltaqlığı gözərdə salır, töböt ləhəvəri insan yero, torpaq, yaradılış töbötə bağlayır.

Şerin yer üzündə Nizamî kimi, Füzuli, Novai, Heyne, Bayron, Puşkin kimi olçatmaz zirvələri var. Eyni zamanda hər bir xalqın daxilindən onların cəzibəsi ilə firlanır irili-xurdalı səyisiz peylər və meteolar da bu böyük və başarı sarvatı qızıl külçələri ilə zinginləşdirir. Nəhəng kraterin mərkəzindən no qədər uzaqda olsan da, yerin qalbinin titrəniñ hiss olunur. İnsan qalbi da poeziya aləmında bu nisbətdə titrəyir. Çünki bunların hamisi, insan da daxil olmağı, vəhətdədir. Qəlb odu tərkibəcə eynidir. Onun yalnız güclü döyiş bili. Nəhəng kraterlər artıq min illərdən insan qolbində od-alov yanğısı torbiyo edir. Bu alov istəsən da, istəmosan da, soni döñindərməlidir. Söz demələn, başşalarının duymadıqlarını, gərə bilmədiklərini və ya görüb deyə bilmediklərini əzo çıxarımaq istekləri var qolbində. Var və tügen edir, səni dilənnəməyə möcbər edir.

İlk növbədə səni bir möcəzən olaraq söz düşündürür. O söz ki dünənən nəhəng sonotkarları onun qarşısında baş oymış, eyni zamanda onun vəsitsiñə obotiñ dirlik qazannışlar.

Bir neçə maraqlı şer kitabının mülliifi, istedadlı toləbom, tanınmış şair Vəliyulla Novruzun şeirləri də bu böyük tarixi yoluñ yaratıqları içorisində bəti qigicimdir, bərəsaradır, düşdürüyə yeri köztərməyə, yandırmaña, tüstülojmaya qadırdır, in-

san qolbini titrətmək, ehtizaza götirmək, insanı düşündürmək gücündədir.

Sözün müciüzüsündən yapışan bütün qolom sahibləri kimi, V.Novruz da sözden başlamış, ilk növbədə sözün sonot alominədə rolunu qiyomatlandırmışdır:

Sözün işığını tutub gedərlər,
Sozə qiyomat verər söz anlayınlar.

Sözün qarşısında söcdə edərlər
Sözün möqəmünü düz anlayınlar.

Sözü "insan qolbinin parlaq aynası", "şair duyışunun fibası" adlındıran şair öz həssiləri, duyğu və düşüncələriñ sözə verdikləri, sayyar xayalınə söz vəsatisələrə göylərə yüksəldiyimi, yaxşı sözün ana laylaşı olduğunu, haqqın yaradığını, nəmələrin babalarının dildəna nağıllığındı, ulu Dədə Qorqudun və yeri oldugunu, Füzüli kimi nohong sonotkarlarıñ sözəndə qala qurduqlarını iqrar edir, sözü dirlilik, insan vərlığının osası kimi qiyomatlandırmışdır. Sozə belə yüksək mənəvə verdiyi, onun qiyinötüñ dərindən dark edərək yüksək qiyomatlandırdırdı üçün bəxüsüyyətlərin hər adəmə deyil, sözü anlayınlarla, onun qodrını bilənlərənədən oldugunu bildirir.

Bir şair kimi, Vəliyullanın mövzuları aləmi genisdir. Voton və ana sevgisi, töböt, insana, torpaq möhəbbət, horılıq, haqsızlıq, paçılıqlı, yaltaqlıq, adətsizliyə, zülm və zorakılıq, düşmənə nifrat, tomizlik, saflıq, ata-baba, ocad, dostluq etiqadları, valideyn sevgisi kimi müqəddəs duyuların onur serlərindən dəha gəmər yeter tutur.

"Sinən istə qor olən". "Gözlərim duman çökür" deyən şair ağır dərd yüksək altındadır. Ürəyindəki aq "bir dördün min elayı": "Voton torpağı düşmən tapdıgi altındadır, lakin Ağırmızıca, acısimda bir kırdaşdan adam yoxdur". Bu "bir kimə" bəy noxlaqlıq iştiradır. Bir çoxları kimi, V.Novruz da Ağızəşərəkən özündən Allaha bağlayır. Doğrular, "Allahın bu dünyada gülüm böyük"dür, "Bu qızıl"ın "Payızdır". "Payızda qızıl olar meşələr" şeirlərində payızın gözəlliklərindən zoqva-ло danışan şair onur məhsulərə töbötini, fosilleriñ içorisində yerini sevə-sevə tosvir edir, payız dumanına itümai məzmən verir. Təbötün payızı gözəl olsada, insan ömrünən payızı o qədər do xoş tövşərət doğurmur.

"Payız lövhəsi" şeri bir növ M.Qorkinin "Firtına quşu" mənsur şerini xatırladır. Payız gələrindən bəi bulud qarala-qarala, ozisiniñ davada itirmişlər kimi havadən asılı qalıb, dünənən dördini, qomını qəlbina yihib, pərişan-pərişan göyələri sızdır, nə kam gəlin kimi qara paltafı burunüb yashıq, diq ol ki, hənkürük ağlaya bilmir. "Torpaqın dodağı çat-çat olubdur. Nodən gəyərləyim şimşək çaxmamış!"

Amma yagacaq. Bəlo qalmaz. Mütləq yagacaq:

Birazdan üfiqin çatılr qası,

Pozulur göylərin qızələ naxış.

Küləklər yalayın torpaq, daşı,

Yağır dayanmadan leysan yağışı...

Hər saralımsın yarpaq sevgili ilə bağlı gözəlliklərini tonha seyrələmək, qorılık, qom-qüssə götür, göz yaşı gotur:

Payız yağışları tok,

Axtısan gözərlərindən.

Fosiller dərdeyşin.

Yazı, yürü, ölü, gol,

Təkəo qızıl payızı

Sən özünlərə götür gol...

Vəliyullanın sözü ustalıqla monalandırma qabiləyyəti var. Payız hasratını, payızın gecikməsindən doğan kodorin: Hosrın qıçkılyob, Qolbın qıbar alb, Buludlər də suyunu, İndi gözündən iç - kimi zorif düşüncələrində ifadə etmişdir. Payız, doğrudan da, gözəldir. Dünənən on qızıl qızı payızdır. Sələb saralası da güli, çiçəyi, İnsanın üzünə gülür çöl, qəmən.

Payızın no qədər seviliyi və gözəl olsa da, insan hayatı günəş soyuqluq gotirməyi

do var. Saçlar ağarır, insan yaşa dolanda, qolb kövrələndən payızın insani üsütməyi

da var: Yaşının üstüna yas golir dəha,

Ömür yollarına daş golir dəha, Ruhuna soyuqtuq tuş golir dəha - Bu payız içimi

üstündə monim.

Mülliñin duyğu və düşüncələri tövş

obiyektiñ manzorəsinə yaratmaq im-

kan verir, tövş obiyektiñ qızıl öndüñən can-

landırıñ. Budur, payızda mesənin tövşü:

Palid mögrür durub, vügarla baxar,

Yarpaqlar arx boyası sakitəs axar,

Uzaq əlişlərdə idilim çaxar,

Hardasa bir körpə cüyür də məlor,

Payızda no qızıl olar mesələr!

Sər payızı sevədə, baharın insan he-

yatundakı roluñ, yazın gözəlliklərini

do umutmur. Baharın fosilleri içorisində öz ye-

ri var. Bahar insana daş çox torəvət, dəha

çox gözəllik boxer edir, insan ruhunu dır-

cırıñ, insanın yenilik uğrunda mübarizəyi

qanadlandırır. Lakin 90-ci illərin bir

baharı şairin gözəllikləri kimi olur:

Bu bahar qolbını yaz gotirmədi,

Ömrünə günümüñ naz gotirmədi.

Yolumda qangallar az bitirmədi.

Bu bahar no yaman üsüdür manı.

Bu təsliyən töbötinqərətəq qoyuqluq-

dan yəsiliñ beynəlxalq icrasıñ və ölkədə-

ki başsızlığın tördətiyi soyuqluqdan doğan titrome, Vəton torpağının işğalından doğan təsmodır. Duman, çən içorisində qara ermiş xisləti görünəmdədir:

Duman, qan yolları baglayır, Allah!

Şimşək da dağları dağlayır, Allah!

Təbiət gör necə ağlayır, Allah!

"Bahar duyuları şəri baharin gölşinən sinir düyərləri tövşir verir.

V.Novruz şeirlərinin bir qismını pozeyinən obodi mövzusu olan məhəbbət lirikası təskil edir. Onun yaradıcılığında saf, tömək, pak və sevgi hissələri on plana çəkilir.

Biz bunu parlaq nümunəsinə "O gözələ-raq" qoy duycuñu bacım mon" şeirləndə dəha aydın gəro bilərik:

O gözələrə bir ömlürlə dözdüm var,

O gözələrə deyilməli sözüm var,

O gözələrə nə vaxtdandır gözüm var,

O gözələrə qoy duycuñu bacım mən

V.Novruz dəstləndi, yoldaşlıqla idul-

ğu kimi, sevgisindən qəhrəmanı ası istəm ki,

gəc qız vurulub onu günahə batırsın.

Ödər ki yaşlılarına, tay-tuşlarına yönəldir:

"Məndən da həyatda tomiz adamlar. Məndən da həyatda yaxşıları var". ("Mən ga-rək deyil") Lakin sevgisindən mövzədər. Gözəlliyin dənəsər gücü var:

O gözələrə bir qızılərən dədir,

O gözələrə vüqarımı sindirir,

O gözələrə gözəlliklərini yandırır,

O gözələrə qoy duycuñu bacım mon.

O gözələrə döñük çıksam, söyülləm.

O gözələrə göz yaşında böyülləm.

Məhəbbət mövəqəddədir. Vəton sevgisindən idul-

ğu kimi, sevgisindən qəhrəman. Məndən da həyatda yaxşıları var".

"Gözələr yuxuna galəcəm sonin" şe-

riñda ugursuz məhəbbətdən danışır. Hiss olunur ki, V.Novruzun aşiq obrazları ek-

şərəfədən, sevgili obrazları, nədənə,

vəfəsizdir. Amma bu vəfəsizliyi ilə daimi izürəblər içorisində qovrulur. "yanıñ öz-üzüna odlanır", "icin-icin ağlayır", özü da başa düşür ki, sababılıqlı bu sevgini başa vurmaqına imkan verməyəcək:

Gecələr yuxuna galəcəm sonin

Durbur içinc-için ağlayacaqın.

Qəlbindən doğulub sənən bir eşqin

Yasını abədi yuxarılaçaqın.

Gecələr yuxuna galəcəm sənin...

"İlahi, o qızı xoşbəri elo son", "Mən-

dan uzaq dələn", "Gözələrin", "Daha bu

məhəbbət alişan deyil" şeirləri də mə-

həbbət mövzusundadır.

V.Novruz şeirlərinin bir qismı at-

ada, validəyen, ecad, övlad sevgisini həs-

olunmuşdur. Ana mövzusu, ana itki, ana

xatirələri onu daha çox düşündürür, bu

mövzuya dəfələrlə müraciət etmişdir:

"Anamın elləri", "Anam", "Anam çox

qocalıb", "Anamın məzərini öndən düşün-

"Anamın aziz xatirəsinə" analarda

övlad qayıqşını, köç etmiş analar haqqında

ana hasrotını eks etdirən, ana nisqili ilə

yazılmış şeirlərdir.

"Anamın elləri" seri bizim günlərdə

analırmızın keçidiyi zəhmət dulu günlərin

ana ellərində buraxıldığı izləri yada salır,

dünyanın vəfatlılığını insan qolbında ağ-

ışdır. Xəmir yoğurub kündə yapan, beşik-

yırgalayır, layla çalan ananın olları indi

torpaq kimi sırım-sırmışdır, qırış-qırışdır,

damarı zolaq-zolaq çıxıb, alları torəvətinin,

gözəlliyini, hamarlığı itirib. Tənti dorga-

ndılu dualı allor...

Anam, o ellərin honası hanı?

Anam, o ellərin xınası hanı?

Hanı o allorın taza-torayı?

Hanı o allorın qızı zorılıyi?

Hanı o allorın hamarı, anam?

Hanı o allorın tuman, anam?

TƏBİƏTƏ VƏ İNSANA, DƏRD İÇİNDƏ BOĞULAN DÜNYAYA MƏHƏBBƏTLƏ

(Əvvəli 11-ci səhifədə)

Nodon solub getdi bəyaz ollorin?
İtib gözelliyi o yaz əllerin.
Yorulmaq bilmədən çalışan ollor,
Şaxtaya, soyuga alışan ollor...

Həyat belədir. Günlər idirəm sürətlə keçib gedir və hər keçən dəqiqə ana timsalında insanın mənəvi və fiziki ələmində hər gün, hər saat öz izləriti buraxır. Bir qodor əvvəl ananın hələ "qıvrıq" olması ilə tosəlli tapan övlad indi qocalığını insan bödəndə burax-dığı izlərə töccüb edir: ayaqları sözüñə baxır, dinib-danışır, solğun üzüñə duman çöküb, dərdlərini kim-səyo danişa bilmir, damarlarında qanı donur, göz gor-göra şam kimi oriyib gedir... Bu da axırı:

Köçəri quş kimi üçdün dünəyadan.
Ruhlar ələməne pənah apardın...
Axdi üreyimə görzümün yaşı,
Son gedən yollarla baxıb ağladım.
Amma buna da qıtbə eləmək mümkün imis:
Tanrıının etəyindən,
Öpürsən aşxam-səhər.
Mən isə yer üzündə
Yaşayırıram birteher.

Ana dayaq olduğunu kimi, ata da ailədə sütundur. Oğul onun ailədəki calığı, şərəfi ilə böyükür. Odur ki ata da övlad üçün unudulmazdır. V.Novruz "Ata" şerini do nisgilli bir dil ilə qələmə alıb:

Doğma ocağında gözünəm sənin,
Danışın dilinəm, sözünəm sənin..
Çoxu elə bilir özünəm sənin,
Gözünə, qasına qurbanam, ata.
Bir gün görüşüñə gələcəyəm mən,
Galib dərdlərimi bölcəcəyəm mən,
Yanında qalmاقqın oləcəyəm mən,
Dolanın başına, qurbanam, ata.

Dərdlərinin bir çoxunu şair özüne və dostlarına müraciətə qələmə almışdır. Hələ uşaq illərindən bir gün görmədiyi xatırlayırlar:

Uşaq vaxtı bir kirkirə daşıydım.
Sanardım ki, on qıymətli daş idim,
Kedərimi öz cıynımda daşıdım...

Heç indi də insan kimi yaşamaq, əməlli bir gün görmək mümkün deyil:

Açılan sehərlər gülmür üzümə,
Sevinə bilmirəm sabahlarima.
İçimə tökülen göz yaşlarını
Odlu nafəsim de soyuda bilməz.

Şair ruhən çox kedərlidir. Yaxşılıq eləmək, əkmək, biçmək, qurmaq, yaratmaq, yaşaməq üçün doğulmuş insan öz arzularını heyata keçirə bilir:

Herden istəyirməm sesim, harayım.
Çatsın qulaqlara düzər boyanca.
Susuz tarlaları tapım, arayım,
Buluda çərviləb yağım doyunça.
Günəş tak nur saçım ela, obaya,
Oduma işinsin hər qaya, hər dağ.
Sulara qarışır çağlıyab axım,
Çiçəye bürünsün hər bağça, hər bağ.

Ən pisi də budur ki ekib-becerdiklərinin də barınıñ görə bilmirsən, insan üçün etmək istədiyin yaxşılıqlarla da imkan tapa bilmirsən:

Əkdiyin ağaclar bar getirməyib,
Sənen bir ocağı yandırınmışam.
Ağlar bir körənin tutub əlinən
Ovudub qəlbini güldürməmişəm.

Elo buna görə də:

Həyat qocaltdı məni,
Dərdlərim cavan qalib.
Ömrümün dadi qaçıb,
Hisslərim yavan qalib.
Ümidim boşça çıxb,
Qəm ələnir gözümüz.

Bütün bunlar doğrudur. Təbiət də belə qurulub, cəmiyyət də. Fərqli burasındadır ki, təbiət çox saxavətlidir, varlı-yoxlsız, ağılli-aglılsız, yaxşı-pis bilmədən bütün insanlara eyni dərəcədə öz sinəsini açıb, hamıya eyni dərəcədə xidmət edir və etmək istəyir. Ona mane olan insandır. İnsan onun saxavətlə təqdim etdiklərini bölüşə bilmir. Təbiətin işinə mane olan, onu gözəllişdirmek istəyənlər qarşı duran yene var-dövlət və hakimiyət hərisi insanlardır. Təbiəti zibilleyən insandır. Təbiət açıqıraklı, bürüzlü, səmimidir. Onun normal sərt üzü de var. Bütün riyakarlıqlar, yalan, hiylə, zülüm, zorakılıq insanla birləkde doğulub və insana məxsusdur. Odur ki şair bəzən dünyadan şikayetləndə, "Bu dünya məni yaşamağa qoymur" deyərk, insanın yaramaz sıfətlərini, yalan və riyakarlıq üzərində qurulmuş insan xıstətini do unutmur:

Hor gün yağılı tıka yeyən,
Hor gün bir cür paltar geyən.
Brilyanti böyənməyen.
Qızıl satan da ağlayır.

Gözlorimin yaşın sildim,
Öz-özüma xeyli güldüm.
Doğrusu, mən indi bildim,
Hamı yalandan ağlayır.

V.Novruz şeirlərinin bir qismını babası Ullaya, atasına, övladlarına ("Babam Ullanın aziz xatirosına", "Ata", "Qəbrin nurla dolsun", "Qızım Ayselo", "Nəvəm Aylene", "Bu gecə yuxuda görmüşəm sizi"), şair höməkarlarına, dostlarına, müasirlerinə - Söhrəb Tahira ("Söhrəb Tahira"), Məmməd Araza ("Ya rəbbim, adılsın, hifz elə bizi"), Anara ("Anara"), Musa Yaquba ("Çoxdan bu yelrərə gəlməmişəm heç"), Məmməd İsmayıla ("Məni yaşamağa qoymaz bu dünya"), Nəsir Məmmədzadəyə ("Buna da min şükür, Nəsir müslim"), Böyük Yaquboğluna ("Məni unutmağın heç mümkün deyil"), uşaqlıq dostu Şamilə ("Uşaqlıq və gənclik illərimin dostu Şamilə"), Hüseyn Bağıroğluna ("Hüseyn Bağıroğluna"), Məmməd Əmiya ("Elegiya"), Elçin İskəndərzadəyə ("Eləmədiklərim yandırır məni"), Sona xanım Vəliyevaya ("Gəl, sənə bir hazır şeir oxuyun"), Qəşəm Nəcəfzadəyə (Amandi, atları tutub kəs-meyin"), b. istəklə adamlara müraciətə yazmışdır.

Bir filolog kimi, V.Novruzun dili solisidir. Şair məcəz növlərindən mübaliqə və müqayisələri daha çox sevir, fikrin mübaliqəli, obrazlı təsvirinə daim diqqətlidir. Bənzətmələri orijinaldır, özünüñükür. Təbiətin ümumi gedisində, inkişafda ziddiyətlərin rolunu daim diqqət mərkəzində saxlayır. Dialetik düşüncə şeirlərindən üstün yet turur. Bezən öz dediyini inkar edir. Çünkü həyat özü ziddiyətlərlə doludur. Qəsiyi sistemi təbii və orijinaldır, bəzən cinas qafiyeler də şeirlərinə rövənq verir. Fikrin ifadesində sebəb - neticə ardıcılığı, daim mənətiştişək səkildə özünü doğrudur. İnce və zarif duygular, həyətin ümumiləşmiş tərəflərinin insan təfəkküründə təzahürünün ifadə vasitələri olan hikməti söz səviyyələrində söylemələrə hər bir şərində rast gəlmələr mümkündür. Bütün bunları - mövzularını, ifada tərzini, hissə-emosional münasibətini nəzərə alaraq demək olar ki, V.Novruz az yazsa da, həqiqi sənat nümunəleri yaratmağa çalışır. Bu yolda müəllifə dəha böyük uğurlar arzulayır, şeirlərindəki seçmələrə köməklərən bir neçə nümunə ilə sözümüzü bitirir və düşündür ki, bu yeni kitabı ilə müəllif poeziya həvəskarlarını sevindirəcəkdir:

- Allahımın bu dünyada Hökmü böyük, səbri çoxdur.
- Ömrümüzü, gənumüzü Sevinc donlu kədər biçir.
- İşıq kəlgə axtarar, Kəlgə işığa möhtac.
- Dərədə sürünə duman kimiyəm.
- Tükəndən asılı qalan gümən kimiyəm,
- Zaman da don kimi üyündür məni.
- Dünya özü baş hərleyir,
- Dəyirman tok daş hərleyir.
- Sən başdan ayağa şirin zəhərsən.
- Küllətənən qızıl qəbrim qazılar.
- Düşmüsəm yolların enişənə mən,
- Hələ yoxusunu çıxa bilmirəm.
- Şair duygusunu libasıdır söz.
- Bu dünyada biz horəmiz, Vallah, bir cüra dəliyik.
- Həyat da adilesib, Düşmüsəm öz gəzümdən.
- Üsfürkəcə cibi dolan, Zurna çalan da ağlayır.
- Ümidiyəm göyərmədi, Arzularım qaldı boyat.
- Qurbətdə dolaşan kəsin Nə gecəsi, Nə gündüz?
- Düzərlərdən gül-cıçək, Yamacaında dord bitar,
- Həyat qocaltdı məni, Dərdlərim cavan qalib.
- Qəfil qonaq gələn ölüm gözəldi.
- Saralıb tökülen yarpaq kimiyəm.
- Kədərim göyərək dərd gotırıbdı.
- Sığınmışım ümidiyəm, Tanrıının xəberi yoxdu.
- Çoxu mənə "oğul" dedi, Onları ata bilmədim.
- Haqdan açılan qapını Nahaqdan bağlamaq olmaz.
- Bu kələkbaz dünyadan Baş açaq çox çətindi.

* * *

Valiyulla Əyyub oğlu Novruzov (1958) Cəlilabad rayonunun Sabirabad kəndində anadan olmuşdur. 1974-cü ilde Sabirabad kənd orta məktəbini, 1978-ci ildə V.I.Lenin adına API-nin (indiki ADPU-nun) filologiya fakültəsini bitirmişdi adəbiyyat müəllimi işləyir. Şeirləri «Azərbaycan», «Ulduz», «Şəfaq», «Sözün işığı» jurnallarında, «525-ci qızət», «Kaspı» və b. qəzetlərdə ardıcılı çap olunur. «Bu dünyada nə görmüşəm hələ mən», «Bu gecə gecənin içindən keçdim», «Lalələr yamacda tonqal tek yanır» kitablarının müəllifidir. Nəşrə hazırlanın kitabi müəllifin oxularla yeni görüşüdür.

22.03.2018